

V Bruseli 10. novembra 2022
(OR. en)

14613/22

AGRI 620
ENV 1139

SPRIEVODNÁ POZNÁMKA

Od:	Martine DEPREZOVÁ, riaditeľka, v zastúpení generálnej tajomníčky Európskej komisie
Dátum doručenia:	10. novembra 2022
Komu:	pani Thérèse BLANCHETOVÁ, generálna tajomníčka Rady Európskej únie

Č. dok. Kom.:	COM(2022) 590 final
Predmet:	OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV Zabezpečenie dostupnosti a cenovej dostupnosti hnojív

Delegáciám v prílohe zasielame dokument COM(2022) 590 final.

Príloha: COM(2022) 590 final

V Bruseli 9. 11. 2022
COM(2022) 590 final

**OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

Zabezpečenie dostupnosti a cenovej dostupnosti hnojív

1. ÚVOD

V súčasnosti dochádza k **celosvetovej kríze minerálnych hnojív** v rozsahu, v akom sa nevyskytla od 70. rokov. Pandémia ochorenia COVID-19, poznačená deformáciami dodávateľského reťazca, po ktorej nasledovala energetická kríza, mali za následok rekordne vysoké ceny hnojív.

Hnojivá zohrávajú **významnú úlohu pri potravinovej bezpečnosti**¹.

Nevyprovokovaná a neopodstatnená invázia Ruska na Ukrajinu má významné negatívne účinky na už tak malé svetové trhy s hnojivami. Odhalila slabé miesta spočívajúce v závislosti sveta od niekoľkých svetových dodávateľov. Rusko, ktoré sa v roku 2020 podieľalo na svetovom vývoze hnojív približne 15 %, uložilo obmedzenia na vlastný vývoz potravín a hnojív, čím znížilo svetovú ponuku a stimulovalo rast cien. Nedostatok hnojív a ich vysoké ceny zapríčiňujú celosvetovú krízu v oblasti potravinovej bezpečnosti² a na riešenie svetovej krízy v oblasti hnojív je potrebné spoločné úsilie. EÚ zintenzívnila snahy o riešenie svetovej potravinovej neistoty a zmiernenie účinkov potravinovej krízy v zraniteľných krajinách prostredníctvom rýchlej a komplexnej **reakcie Tímu Európa na svetovú potravinovú neistotu**.

Okrem toho sa ako účinné pri zmierňovaní potravinovej krízy ukázali **koridory solidarity EÚ a Čiernomorská iniciatíva pre obilniny**, ktoré umožnili Ukrajine naďalej vyvážať svoje obilie a prispievať k stabilizovaniu trhov a znižovaniu cien potravín. **Koridory solidarity medzi EÚ a Ukrajinou** sa stali hlavným obchodným spojením medzi Ukrajinou, EÚ a zvyškom sveta a dosiaľ umožnili vývoz viac ako 14 miliónov ton ukrajinských poľnohospodárskych výrobkov (obilia, olejnatých semien a súvisiacich výrobkov vrátane hnojív), čím sa prispieva k zmiereniu svetovej potravinovej krízy. EÚ podporuje sprostredkovateľskú úlohu OSN a Turecka a vyzýva na predĺženie Čiernomorskej iniciatívy pre obilniny aj po 19. novembri. Zastavenie programu by malo závažné dôsledky pre potravinovú bezpečnosť na celom svete.

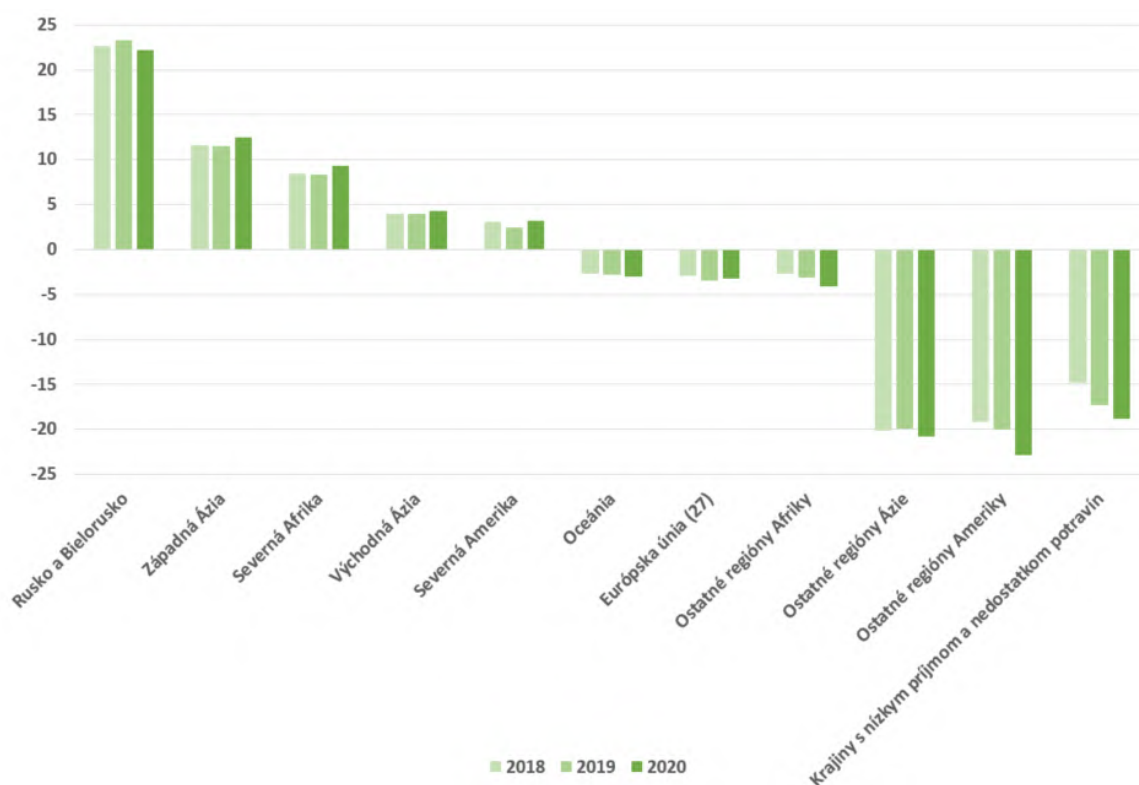
Hlavnú ťarchu malých trhov s hnojivami znášajú **krajiny s nízkymi a strednými príjmami**. V roku 2022 bolo rekordných **222 miliónov ľudí v 53 krajinách postihnutých akútnou potravinovou neistotou** a potrebovali naliehavú pomoc. Najviac postihnutými krajinami boli Somálsko, Afganistan, Etiópia, Nigéria, Južný Sudán a Jemen, ale aj región Južnej Ameriky.

¹ Pozri prílohu 1 k tomuto oznámeniu, v ktorej sa stručne vysvetľujú biologické a chemické procesy podčiarkujúce používanie a vplyv hnojív.

² Pozri oznámenie Komisie z 23. marca 2022 Zaistenie potravinovej bezpečnosti a posilnenie odolnosti potravinových systémov [COM(2022) 133 final].

Keďže životaschopná výroba potravín nezávisí len od hnojív, súčasná situácia je obzvlášť kritická z dôvodu **krátkodobého účinku, ktorý môže mať nedostatok hnojív na poľnohospodárske výnosy**. Nižšie výnosy znamenajú menej potravín. OSN varovala pred svetovou krízou v oblasti hnojív, pričom uviedla, že môže ohroziť výrobu potravín v nadchádzajúcich rokoch, čo bude mať vplyv na krajiny, ktoré nemajú fiškálny priestor na realizovanie podporných programov na udržanie cenovej dostupnosti hnojív.

Graf 1: Čistá obchodná bilancia týkajúca sa hnojív, vyjadrená v miliónoch ton živín

Zdroj: FAOSTAT³.

Nedostatok hnojív na svete spôsobuje predovšetkým vysoká cena zemného plynu, ktorý je potrebný na výrobu dusíkatých hnojív⁴. **Európske odvetvie hnojív je významné**, ale závisí od dovozu zemného plynu, ako aj od dovozu fosforečnanov a potaše⁵. V lete 2022

³ Geografické súhrny sú súhrny organizácie FAOSTAT alebo súhrny zostavené zo súhrnov tejto organizácie.

⁴ Stav a mechanika trhu s hnojivami v EÚ a vo svete sa stručne vysvetľujú v prílohe 2 k tomuto oznámeniu.

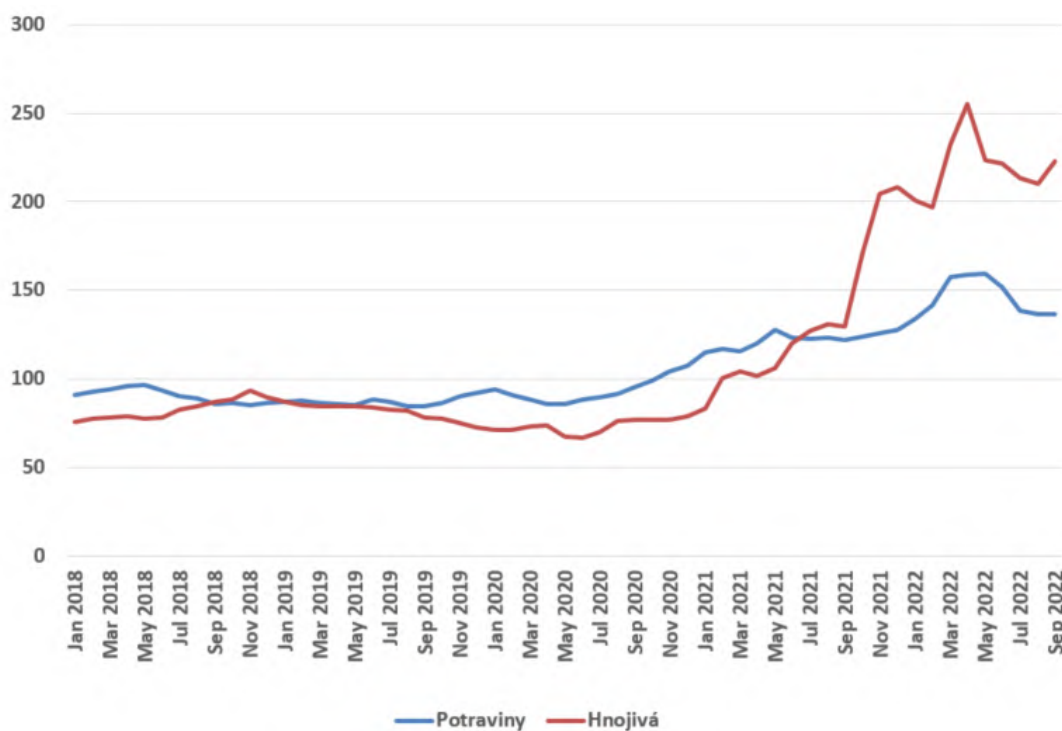
⁵ Hlavnými makroživinami používanými pri výrobe hnojív sú dusík, fosfor a draslík.

tvoril v EÚ plyn až 90 % variabilných nákladov na výrobu amoniaku (amoniak je medziprodukt na výrobu dusíkatých hnojív). V auguste 2022, keď ceny plynu dosiahli vrchol, odvetvie odstavilo 70 % kapacity v oblasti výroby amoniaku, keďže výroba sa stala neziskovou. Podľa najnovších ukazovateľov v súčasnosti využíva svoju kapacitu na 50 %. Ak ceny plynu znovu klesnú, možno očakávať ďalšie zvýšenie jej využívania. Zníženie výroby v EÚ znamená aj menší objem vývozu z EÚ do krajín mimo EÚ. V prvých ôsmich mesiacoch tohto roka vývoz dusíkatých medziproduktov a hnojív klesol o 9 %, zatiaľ čo dovoz sa zvýšil o 19 %.

Hoci v EÚ sú hnojivá naďalej dostupné, ich cenová dostupnosť je pre poľnohospodárov problémom (149 % medziročný nárast cien dusíkatých hnojív v septembri 2022), a to najmä preto, že sa takisto významne zvýšili aj ceny iných vstupov (energie). Vysoké ceny hnojív ovplyvňujú rozhodnutia poľnohospodárov o nákupoch a výsadbe, čo má zásadný vplyv na úrodu v ďalšom období a **prínos EÚ k svetovej dostupnosti potravín** a ich cenovej dostupnosti.

Opatreniami, ktoré zavádza EÚ na **zníženie vysokých cien energie**, sa zlepšia podmienky v odvetví hnojív. Vyžaduje sa však bezprostrednejšie a cielenejšie opatrenie. Krátkodobými opatreniami navrhovanými v tomto dokumente by sa mali zmierniť ťažkosti poľnohospodárov a výrobcov hnojív z EÚ a dosiahnuť pokrok pri plnení strategického cieľa EÚ, ktorým je **zníženie závislosti od dovozu z Ruska** diverzifikovaním výroby a zabezpečením spoľahlivých dodávateľských reťazcov. Z globálneho hľadiska je potrebné zapojenie EÚ do boja proti potravinovej neistote ďalej posilniť.

Graf 2: Index svetových cien hnojív a potravinových komodít (index 100 = 2010)

Zdroj: Svetová banka.

Celkový strategický cieľ EÚ je naďalej vymedzený cieľovými hodnotami stanovenými v **stratégii Z farmy na stôl**. Z dôkazov vyplýva, že hnojivá sa vždy nepoužívajú správne. **Straty živín** tvoria v niektorých regiónoch až 50 – 60 % objemu použitého na poliach a vypovedajú o nadmernom používaní hnojív na hektár ornej pôdy v mnohých častiach EÚ, pričom to prináša len malé zvýšenie výnosu. Cieľom stratégie Z farmy na stôl je znížiť do roku 2030 straty živín o 50 % a zároveň zachovať úrodnosť pôdy.

Z krátkodobého hľadiska a vzhľadom na geopolitické neistoty by sa však malo vyvinúť všetko úsilie, aby sa zabránilo narušeniu pokračujúcich snáh EÚ o zabezpečovanie **prínosu k dostupnosti a cenovej dostupnosti potravín**. Musíme zaistiť, aby sa sankcie EÚ voči Rusku vykonávali podľa očakávaní, čím sa umožní tranzit a tok hnojív na poľnohospodárske použitie v EÚ aj mimo nej. Zrýchlenie prechodu na **udržateľnú výrobu potravín a inovačné technológie** predstavuje štrukturálne riešenie Únie na zabezpečenie dostupnosti a cenovej dostupnosti potravín a ochranu zdravia nášho životného prostredia a planéty.

V tomto oznámení Komisia predstavuje tieto **domáce opatrenia**:

- Komisia poukazuje na to, že členské štáty môžu vo svojich vnútroštátnych núdzových plánoch uprednostniť **pokračujúci a neprerušný prístup výrobcov hnojív k zemnému plynu** v prípade prídelov plynu v súlade s oznámením Komisie Úspora plynu pre bezpečnú zimu.
- V zmenenom dočasnom **krízovom rámci pre opatrenia štátnej pomoci** sa umožňuje osobitná podpora poľnohospodárov a výrobcov hnojív. Druhou zmenou rámca z 28. októbra 2022 Komisia na základe záruk ochrany zvýšila stropy stanovené pre obmedzené výšky pomoci pre poľnohospodárov a zvýšila pružnosť a možnosti podpory pre spoločnosti postihnuté zvyšujúcimi sa nákladmi na energie, ako sú výrobcovia hnojív. Takáto cielená pomoc má potenciál sa rozšíriť tak, aby prevýšila súčasný nízky podiel pomoci schválenej pre odvetvie. Orgány verejného sektora by mohli napríklad nakupovať hnojivá a ponúkať ich poľnohospodárom za nižšiu cenu.
- Na účely vnútroštátnych systémov podpory by sa mohli za stanovených podmienok využiť aj finančné prostriedky získané opatreniami, ako sú **strop trhových príjmov** niektorých výrobcov elektriny a **solidárny príspevok**, ktoré sa stanovujú v právnych predpisoch Únie.
- Komisia spoločne s členskými štátmi preskúma účelnosť využitia **poľnohospodárskej rezervy** vo výške 450 miliónov EUR na rozpočtový rok 2023 pre poľnohospodárov postihnutých vysokými vstupnými nákladmi.

- Komisia preskúma a prediskutuje s členskými štátmi, ako najlepšie využiť **strategické plány SPP** na riešenie situácie v oblasti hnojív. Opatrenia v oblasti udržateľného hnojenia by sa mali vykonať urýchlene. Komisia povzbudzuje členské štáty k zabezpečeniu toho, aby revízie ich plánov – ak sú v súčasnosti nedostatočne naprogramované – pomáhali poľnohospodárom používať hnojivá efektívnejšie a udržateľnejšie. Komisia uvíta a podporí takéto zmeny a zabezpečí, aby tieto intervencie prispeli k zníženiu strát živín škodlivých pre životné prostredie, a zamedzili im.
- Komisia podnikne kroky na zlepšenie **transparentnosti trhu** na trhu EÚ s hnojivami prostredníctvom nového strediska pre monitorovanie trhu, ktoré sa má zriadiť v roku 2023, a organizovaním pravidelných konzultácií so zainteresovanými stranami v rámci skupiny expertov pre Európsky mechanizmus pripravenosti a reakcie na krízu potravinovej bezpečnosti (EFSCM).
- V snahe podporiť **otvorenú strategickú autonómiu** EÚ ako príležitosť pre EÚ na zaistenie bezpečnosti svojich dodávok potravín a stanovenie noriem udržateľnosti bude Komisia v súvislosti s hnojivami presadzovať tieto opatrenia:
 - lepší prístup k **organickým hnojivám** a živinám z tokov recyklovaného odpadu, najmä v regiónoch s nízkou mierou používania organických hnojív,
 - podpora prechodu európskeho odvetvia dusíkatých hnojív na odvetvie založené na **amoniaku vyrábanom z čistého a bezfosílného vodíka**,
 - zabezpečenie stabilného a funkčného regulačného prostredia pre výrobu **čistého a nízkouhlíkového vodíka**, čím sa zabezpečí rýchly rozvoj trhu s hnojivami na báze čistého a nízkouhlíkového vodíka,
 - podpora **diverzifikácie dovozu** s cieľom znížiť závislosť od Ruska,
 - spustenie novej výzvy **Európskej rady pre inováciu** v oblasti odolného poľnohospodárstva v roku 2023.
- Komisia v prvom štvrtroku 2023 prijme **akčný plán integrovaného hospodárenia so živinami** zameraný na opatrenia na úrovni EÚ a vnútroštátnej úrovni s cieľom presadzovať efektívnejšie používanie živín, pričom zohľadní východiskové pozície členských štátov a cieľ nulového znečistenia.

V medzinárodnej oblasti bude Komisia:

- naďalej spolupracovať s členskými štátmi a európskymi finančnými inštitúciami na prístupe Tím Európa pri zabezpečovaní prínosu k štyrom oblastiam **reakcie na globálnu potravinovú neistotu (solidarita, výroba, obchod a multilateralizmus)**,
- naďalej spolupracovať s členskými štátmi, Ukrajinou, Moldavskom a príslušnými zainteresovanými stranami na zvyšovaní kapacity koridorov solidarity medzi EÚ a Ukrajinou,
- **spolupracovať s vybratými partnerskými krajinami EÚ**, a to aj prostredníctvom celosvetovej výzvy v oblasti hnojív, na znižovaní ich závislosti od dovážaných minerálnych hnojív, ako aj spotreby týchto hnojív, prostredníctvom **využívania účinných a udržateľných poľnohospodárskych postupov** a alternatívnych postupov vychádzajúcich z udržateľného riadenia úrodnosti pôdy,
- zlepšovať transparentnosť svetových trhov s hnojivami tým, že sa bude zúčastňovať na príslušných medzinárodných iniciatívach týkajúcich sa hnojív, najmä na **Informačnom systéme pre poľnohospodárske trhy (AMIS)** krajín G20,
- naďalej spolupracovať s agentúrami OSN a medzinárodnými finančnými inštitúciami na riešení problémov dostupnosti a cenovej dostupnosti hnojív na **bilaterálnych a multilaterálnych fórach** a bude prispievať k udržateľným multilaterálnym riešeniam,
- zintenzívňovať podporu pri **riešení platobnej bilancie**, a to aj prostredníctvom trustového fondu MMF na znižovanie chudoby a posilňovanie rastu, a posilňovať spoluprácu s nezávislými finančnými inštitúciami v rámci stratégie Global Gateway s cieľom pripraviť inovačné a udržateľné investície,
- iniciovať diskusie v organizácii **WTO** o zlepšeniach v oblasti transparentnosti, ako aj **zabránení vývozným obmedzeniam v oblasti obchodu s hnojivami** s cieľom plniť záväzky uvedené vo vyhlásení o potravinovej neistote, ktoré bolo prijaté na poslednej ministerskej konferencii,
- naďalej spolupracovať s členskými štátmi na zabezpečení toho, aby **svetový obchod s agropotravinárskymi výrobkami vrátane hnojív** mohol bez problémov pokračovať,
- **zintenzívňovať svoje úsilie v oblasti spoločného oznámenia a diplomatických kontaktov** s cieľom zdôrazniť a konsolidovať reakciu Tímu Európa na potravinovú neistotu a boj proti ruským dezinformáciám. EÚ bude naďalej monitorovať manipuláciu Ruska s informáciami a bojovať proti nej, a to aj prostredníctvom verejných kanálov EÚ, ako je EUvsDisinfo, a zároveň bude naďalej spolupracovať s partnermi s rovnakým zmýšľaním, a to najmä v rámci skupiny G7 a v rámci NATO.

2. ZABEZPEČENIE DOSTUPNOSTI A CENOVEJ DOSTUPNOSTI HNOJÍV V EÚ

2.1. Monitorovanie trhu

Od zvýšenia cien poľnohospodárskych vstupov v roku 2021 je trh s hnojivami na programe stretnutí Komisie so zainteresovanými stranami a s členskými štátmi vrátane Európskeho mechanizmu pripravenosti a reakcie na krízu potravinovej bezpečnosti (EFSCM), ako aj zasadnutí expertnej skupiny pre produkty na hnojenie.

Údaje o zásobách odvetvia hnojív a/alebo poľnohospodárov a ich výrobných organizácií neexistujú. Komisia zlepši transparentnosť trhu prostredníctvom **monitorovacieho strediska pre trhy s hnojivami** v EÚ a preskúma, ako získať od členských štátov a zainteresovaných strán viac údajov v reálnom čase.

2.2. Spoločná poľnohospodárska politika (SPP) a strategické plány členských štátov v oblasti SPP

V rámci SPP je finančná podpora poľnohospodárom široko dostupná, takže môžu **optimalizovať používanie hnojív**, a tým dosahovať environmentálne, klimatické a hospodárske prínosy. Z najlepších postupov v členských štátoch vyplýva, že zefektívnenie používania dusíka môže viesť k zníženiu používania hnojív, pričom sa zachová, prípadne dokonca zvýši, výnos a zároveň to bude mať pozitívny vplyv na celkovú úrodnosť pôdy⁶. Zároveň sa dosiahnutím zefektívnenia v EÚ zníži potreba hnojív, čím sa zmierni napätie na svetovom trhu.

V **novej ekologickej architektúre** sa kombinuje posilnená podmienenosť (normy GAEC a požiadavky SMR) na ochranu a zlepšovanie zdravia a úrodnosti pôdy⁷ s dobrovoľnými opatreniami navrhnutými členskými štátmi na podporu poľnohospodárov nad rámec minimálnych požiadaviek, a to aj v oblasti hospodárenia so živinami. K dobrovoľným opatreniam pre poľnohospodárov patria intervencie ako **ekoschémy, agroenvironmentálne a klimatické záväzky týkajúce sa hospodárenia**. Vo všetkých strategických plánoch SPP sa rieši efektívnosť používania živín inými opatreniami:

⁶ V tejto súvislosti sa budú v návrhu zákona o zdraví pôdy v roku 2023 poskytovať ďalšie ciele strednodobé/dlhodobé reakcie na problematiku úrodnej pôdy a jej súvis s potravinovou bezpečnosťou v EÚ.

⁷ GAEC (dobrý poľnohospodársky a environmentálny stav) a SMR (povinné požiadavky týkajúce sa hospodárenia) relevantné pre oblasť živín znamenajú dodržanie záväzkov vyplývajúcich zo smernice o dusičnanech (SMR 2), vytvorenie nárazníkových zón pozdĺž vodných tokov (GAEC 4), opatrenia na predchádzanie pôdnej erózii a zabezpečenie minimálneho pokrytia pôdy (GAEC 5 a 6) a striedanie plodín (GAEC 7).

- Intervenciami sa stimuluje **diverzifikácia plodín a posilňuje striedanie plodín začlenením bielkovinových plodín**. V plánoch SPP sa podporujú aj **medziplodiny**⁸, ktorými sa zvyšuje ekologické hnojenie, a **organická hmota pôdy**, prípadne záväzky na zvýšenie pokrytia pôdy nad rámec minimálnych požiadaviek.
- V strategických plánoch SPP sa podporuje všeobecné prijatie **plánov hospodárenia so živinami**, a to aj mimo oblastí, v ktorých sú už podľa smernice o dusičnanoch povinné, čím sa zefektívňuje používanie.
- **Precízne poľnohospodárstvo, ekologické poľnohospodárstvo a agroekológia** sa v plánoch podporujú ako záväzky týkajúce sa hospodárenia a investície do nových strojov, postupov, ktoré si vyžadujú menej hnojív, a lepšieho prístupu k poradenstvu a odbornej príprave⁹.
- V strategických plánoch SPP sa podporuje čiastočné **nahradenie minerálnych hnojív organickými hnojivami**, ako sú hnoj, čistiarenský kal a bioodpad, z procesov metanizácie alebo biologickej a tepelnej úpravy, pričom sa zároveň zabezpečuje, aby to nemalo za následok vyššie straty živín.

Pri rokovaní o prijatí strategických plánov SPP Komisia naliehala na členské štáty, aby do svojich plánov začlenili opatrenia týkajúce sa postupov optimalizácie efektívneho používania hnojív. Po prijatí všetkých plánov **zabezpečí monitorovanie a vykonanie plánovaných intervencií**. Bude povzbudzovať členské štáty pri podpore **všeobecného prijímania týchto opatrení** poľnohospodármi. Komisia vyzve členské štáty, aby podrobnejšie preskúmali prioritizáciu a zvýšili ambíciu týchto intervencií v **budúcich revíziách svojich strategických plánov SPP**. Konkrétne **Komisia vyzýva členské štáty, aby zrýchlili zavádzanie nástroja udržateľnosti poľnohospodárskeho podniku pre živiny (FAST)** a jeho prijímanie poľnohospodármi¹⁰.

2.3. Výnimočné opatrenia a poľnohospodárska rezerva

V marci 2022 Komisia prijala **balík výnimočnej podpory** vo výške 500 miliónov EUR na podporu výrobcov najviac postihnutých závažnými dôsledkami vojny na Ukrajine. Na tento účel boli použité finančné prostriedky z krízovej rezervy SPP. Na tomto základe členské štáty poskytli finančnú podporu vo výške 492 miliónov EUR, pričom

⁸ Medziplodiny vstrebávajú nadbytočný dusík, ktorý zostal z hnojenia predchádzajúcej plodiny, čím bránia jeho strate pri presakovaní.

⁹ Investície týkajúce sa precízneho poľnohospodárstva sa výslovne uvádzajú v 24 návrhoch plánov.

¹⁰ Nástroj udržateľnosti poľnohospodárskeho podniku pre živiny umožňuje poľnohospodárom optimalizovať používanie hnojív, pokiaľ ide o čas, objem a miesto.

uprednostnili poľnohospodárov využívajúcich udržateľné postupy, ktorí boli krízou postihnutí najviac.

Z **poľnohospodárskej rezervy** reformovanej SPP bude v roku 2023 k dispozícii 450 miliónov EUR na verejnú intervenciu a skladovacie opatrenia, aby sa stabilizovali poľnohospodárske trhy, alebo na výnimočné opatrenia v reakcii na hrozby narušenia trhu, zdravotné riziká alebo ďalšie mimoriadne udalosti stanovené v nariadení o spoločnej organizácii trhov. Komisia spoločne s členskými štátmi preskúma účelnosť zavádzania výnimočných opatrení v rámci poľnohospodárskej rezervy s cieľom zabrániť narušeniam trhu, ktoré by boli dôsledkom vplyvu malého trhu s hnojivami na výrobu poľnohospodárov z EÚ.

2.4. Dočasný krízový rámec pre opatrenia štátnej pomoci ako spôsob finančnej pomoci

Dočasný krízový rámec pre opatrenia štátnej pomoci (ďalej len „rámec“) umožňuje členským štátom využiť flexibilitu pravidiel štátnej pomoci a okrem iného podporiť poľnohospodárskych prvovýrobcov, a to aj pri nákupe hnojív, a výrobcov hnojív. Členské štáty môžu poskytnúť pomoc na čiastočné pokrytie nedávneho nárastu nákladov spoločností na plyn a elektrinu, a to napríklad aj poľnohospodárskym prvovýrobcom a výrobcom hnojív, ktorá podlieha zárukám.

Od marca do septembra 2022 Komisia schválila 18 **osobitných schém pomoci pre poľnohospodárstvo** s celkovým rozpočtom z rámca vo výške približne 3,5 miliardy EUR. Tri z týchto schém sú zamerané na nákup hnojív poľnohospodármi (celkový rozpočet 855 miliónov EUR). Väčšina členských štátov si vybrala, aby boli zastrešujúce schémy otvorené pre všetky odvetvia hospodárstva (455 miliárd EUR v septembri 2022). Niektoré členské štáty si vybrali špecifické schémy štátnej pomoci na podporu energeticky náročných spoločností.

Dňa 28. októbra 2022 bol **rámec prispôsobený** potrebám členských štátov v oblasti podpory energeticky náročných spoločností, ktoré boli najviac postihnuté krízou, a to vrátane výrobcov hnojív. Výrobcovia hnojív môžu ako osobitne postihnuté odvetvie, ak spĺňajú kritériá oprávnenosti, získať vyššiu pomoc, pričom pomoc dosahuje výšku 150 miliónov EUR¹¹. V prípade spoločností, ktorým sa poskytnú vyššie sumy pomoci, sa v dočasnom krízovom rámci stanovujú záväzky zamerané na úsilie zmierňovať uhlíkovú stopu spotreby energie a vykonávať opatrenia na dosiahnutie energetickej efektívnosti. Zvýšil sa aj strop maximálnej pomoci pre poľnohospodárskych prvovýrobcov (poľnohospodárov), čo členským štátom umožňuje v prípade potreby podporiť nákup hnojív poľnohospodármi.

¹¹ Oznámenie Komisie Dočasný krízový rámec pre opatrenia štátnej pomoci na podporu hospodárstva v dôsledku agresie Ruska proti Ukrajine [C(2022) 7945 final].

Štátna podpora môže mať okrem opatrení štátnej pomoci aj iné formy. Orgány verejného sektora môžu napríklad nakupovať hnojivá za konkurenčnejšie trhové ceny (vzhľadom na svoju vyjednávaciu právomoc) a pri dodržaní platných obmedzení rámca ich ponúkať za nižšie ceny (s určitou podporu v rámci štátnej pomoci) poľnohospodárom. Členské štáty by takisto mohli zabezpečiť primerané a nediskriminačné rozdelenie hnojív medzi poľnohospodárov, a to najmä v prípade, ak sú potrebné prídely plynu.

2.5. Iné finančné prostriedky EÚ

Vďaka stropu trhových príjmov niektorých výrobcov elektriny a solidárnemu príspevku¹² môžu mať členské štáty k dispozícii finančné prostriedky, ktoré **môžu okrem iného presmerovať prostredníctvom rámca na energeticky náročných používateľov, ako sú poľnohospodári alebo výrobcovia hnojív** (v maximálnej odhadovanej výške 140 miliárd EUR), čím podporia spoločnosti v energeticky náročných odvetviach, a to za predpokladu, že sa tieto finančné prostriedky použijú na investície do energií z obnoviteľných zdrojov, energetickej efektívnosti alebo do iných dekarbonizačných technológií. Nedávno navrhnuté ciele a výnimočné opatrenia (SAFE – podpora cenovo dostupnej energie) v rámci pravidiel **politiky súdržnosti** na roky 2014 – 2020 by umožnili vnútroštátnym orgánom vybrať si presmerovanie 40 miliárd EUR na podporu MSP, pracovníkov a zraniteľných domácností pri zvládaní stúpajúcich cien energií. Okrem toho Komisia povzbudzuje členské štáty, aby uprednostňovali opatrenia zamerané na cenovú dostupnosť hnojív, čím sa posilní potravinová bezpečnosť.

Vzhľadom na súčasnú energetickú krízu Komisia navrhla ciele zmeny nariadenia o Mechanizme na podporu obnovy a odolnosti, ktorými sa do mechanizmu začlenia špecializované kapitoly plánu REPowerEU, ktoré môžu členské štáty pridať do svojich existujúcich plánov obnovy a odolnosti. Komisia vydala usmernenie pre členské štáty týkajúce sa úpravy a doplnenia plánov obnovy a odolnosti špecializovanými kapitolami plánu REPowerEU, ktoré by sa mali zameriavať na úsporu energie, diverzifikáciu dodávok energie a zrýchlenie zavádzania energie z obnoviteľných zdrojov s cieľom nahradiť fosílna palivá v domácnostiach, priemysle a pri výrobe elektriny. Členské štáty môžu pri revízii svojich plánov začleniť do diverzifikácie podporu udržateľnej výroby hnojív pri plnom dodržaní zásady „nespôsobovať významnú škodu“¹³.

Z programu **Horizont Európa**¹⁴ sa mobilizujú ciele investície v objeme približne 9 miliárd EUR na obdobie súčasného viacročného finančného rámca na roky 2021 –

¹² Nariadenie Rady (EÚ) 2022/1854 zo 6. októbra 2022 o núdzovom zásahu s cieľom riešiť vysoké ceny energie.

¹³ 12. februára 2021, oznámenie Komisie Technické usmernenia k zásade „nespôsobovať významnú škodu“ [(2021/C58)01].

¹⁴ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/695 z 28. apríla 2021, ktorým sa zriaďuje Horizont Európa – rámcový program pre výskum a inovácie, stanovujú jeho pravidlá účasti a šírenia a zrušujú nariadenia (EÚ) č. 1290/2013 a (EÚ) č. 1291/2013.

2027, určené na pracovné programy, partnerstvá a misie tematického bloku 6 týkajúceho sa potravín, biohospodárstva, prírodných zdrojov, poľnohospodárstva a životného prostredia. V prvých dvoch rokoch programu Horizont Európa by sa malo viac ako 35 projektov s rozpočtom približne 180 miliónov EUR týkať hnojív v poľnohospodárstve vrátane projektov týkajúcich sa optimalizácie bilancie živín, alternatívnych produktov na hnojenie a prírodných a agroekologických riešení hospodárenia so živinami. Financovanie sa poskytuje aj v rámci misie Dohoda o pôde pre Európu. Jedným z jej špecifických cieľov je zníženie znečistenia pôdy, čo je ciele opatrenie na zníženie používania hnojív a strát živín.

V roku 2023 Komisia spustí novú výzvu Európskej rady pre inovácie v oblasti udržateľného poľnohospodárstva s rozpočtom 65 miliónov EUR na podporu agrotechnologických startupov pri rýchлом zavádzaní špičkových technologických inovácií v záujme zachovania a zlepšenia poľnohospodárskych výnosov pomocou technológií šetrných k životnému prostrediu, najmä v oblasti hnojenia.

Financovanie sa poskytuje aj z **inovačného fondu systému obchodovania s emisiami (ETS)**, a to na inovačné demonštračné projekty, ktorými sa prispieva k plneniu cieľov obehového hospodárstva v oblasti zhodnocovania materiálov z odpadu a odpadovej vody, napríklad živín.

2.6. Organické hnojivá

Nahradenie minerálnych hnojív organickými je súčasťou riešenia na **zníženie závislosti EÚ od plynu** a podporuje sa aj v rámci ekologického cieľa EÚ (25 % poľnohospodárskej pôdy do roku 2030¹⁵). Prispeje sa tým k zníženiu uhlíkovej stopy hnojív.

Od júla 2022 sa **nariadením o produktoch na hnojenie**¹⁶ otvoril jednotný trh najmä hnojivám vyrábaným zo zhodnoteného odpadu a vedľajších produktov dostupných v EÚ. **Podporujú sa tým zelené a obehové alternatívy** k zemnému plynu a vytŕaženým surovinám na výrobu hnojív. Špecializovanými produktmi na hnojenie z EÚ, ako sú inhibované hnojivá, hnojivá s riadeným uvoľňovaním a rastlinné biostimulátory, sa zefektívni používanie, a tým sa zníži objem hnojív potrebných na dosiahnutie optimalizovaných výnosov. Ďalším významným pokrokom bude nadchádzajúce vymedzenie koncových bodov výrobného reťazca v rámci nariadenia o vedľajších živočíšnych produktoch, čo je predpoklad zabezpečenia prístupu na trh podľa nariadenia o produktoch na hnojenie.

Vypracúvaním metód na rozšírenie **efektívneho recyklovania živín z organického odpadu** (napr. maštalného hnoja, anaeróbnej digescie, kalu a iných tokov organického

¹⁵ V ekologickom poľnohospodárstve sa nepovoľuje používanie syntetických hnojív.

¹⁶ V nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1009 z 5. júna 2019 sa stanovujú pravidlá sprístupňovania EÚ produktov na hnojenie na trhu.

odpadu) na bioprodukty na hnojenie z obnoviteľných zdrojov sa prispieva k plneniu cieľov **stratégie Z farmy na stôl**. Dôležitý prvok tu tvorí triedenie a zber bioodpadu. Lepšie miestne využívanie organického odpadu má nielen environmentálne, ale aj hospodárske prínosy pre chovateľov hospodárskych zvierat a poľnohospodárov, ktorí produkujú plodiny na ornej pôde, a znižuje sa ním závislosť európskeho poľnohospodárstva od minerálnych hnojív pochádzajúcich z krajín mimo EÚ. Komisia 26. októbra 2022 prijala revíziu smernice o čistení komunálnych odpadových vôd¹⁷, ktorá obsahuje prísnejšie záväzky v oblasti zhodnocovania živín z odpadových vôd, ktoré potom možno opätovne použiť v poľnohospodárstve.

Používanie hnoja a spracovaného hnoja¹⁸ v súlade so smernicou o dusičnanoch môže poľnohospodárom pomôcť znížiť ich expozíciu voči nestálym cenám minerálnych hnojív a uzavrieť cykly živín¹⁹. O obehovom využívaní bioodpadu ako hnojiva sa bude diskutovať v **akčnom pláne integrovaného hospodárenia so živinami** Komisie, ktorý bude prijatý na začiatku roka 2023. V tejto súvislosti Komisia podrobnejšie posúdi aj regulačné a neregulačné kroky, ktorými sa umožní širšie používanie zhodnotených živín z maštalného hnoja.

2.7. Alternatívne zdroje dodávok dovozu a pozastavenie dovozných cieľ na amoniak a močovinu

Diverzifikovanie zdrojov dodávok dovážaných hnojív a medziproduktov na zaistenie dostupnosti hnojív je pragmatickou reakciou na obmedzenie výroby v EÚ, a to najmä v regiónoch, v ktorých existujú dobré spojenia s prístavmi. V tomto zmysle sa v dohodách EÚ o voľnom obchode podporuje prístup k hnojivám od hlavných obchodných partnerov. To však nič nemení na strategickom záujme EÚ o dosiahnutie životaschopného výrobného odvetvia hnojív v EÚ.

¹⁷ Smernica Rady 91/271/EHS z 21. mája 1991 o čistení komunálnych odpadových vôd.

¹⁸ JRC 2020, Zhodnotený dusík z hnoja – technické návrhy bezpečného používania spracovaného hnoja nad prahovou hodnotou stanovenou pre pásma ohrozené dusičnanmi v smernici o dusičnanoch. V správe Spoločného výskumného centra z roku 2020 (s názvom RENURE) sa dospelo k záveru, že sa dosiahol značný pokrok vo vývoji technológií na zníženie presakovania spracovaného hnoja. Dostupné technológie však pravdepodobne prinesú výrobky s vyššími úrovňami emisií amoniaku v porovnaní s niektorými minerálnymi hnojivami, ako je dusičnan amónno-vápenatý a dusičnan amónny, hoci úrovne emisií sú lepšie v porovnaní s hnojom a podobné alebo nižšie v porovnaní s močovinou. Na používanie výrobkov zo zhodnoteného dusíka z hnoja sa budú preto vzťahovať prísne požiadavky týkajúce sa postupov používania, ktoré sú plne v súlade s kritériami smernice o dusičnanoch.

¹⁹ Smernica Rady z 12. decembra 1991 o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov. V pásmach ohrozených dusičnanmi sa môže na nahradenie minerálnych hnojív používať hnoj, ale aj spracovaný hnoj iba v rámci limitov stanovených v smernici o dusičnanoch (170 kg/ha/rok), aby sa zabránilo ďalšiemu znečisteniu.

Komisia oslovila **alternatívnych dodávateľov hnojív**, aby kompenzovala nedostatok dodávok z Ruska a Bieloruska. Ako alternatívne zdroje dusíkatých hnojív boli určené Omán, Turkménsko a Katar. Pre hospodárstvo týchto krajín mimo EÚ bude mať takýto dovoz prínosy v podobe vyššieho rastu a zamestnanosti. Podstatne sa zvýšil dovoz z Egypta a Alžírsku (takmer o 20 % a 40 %), pričom existuje realistická možnosť, že v roku 2022 Egypt nahradí Rusko ako hlavný zdroj dovozu do EÚ.

Na dovoz dusíkatých hnojív do EÚ sa uplatňujú **clá podľa doložky najvyšších výhod** vo výške 6,5 %²⁰. Komisia navrhla tieto sadzby v prípade dvoch hlavných polovýrobov používaných na výrobu dusíkatých hnojív, t. j. amoniaku a močoviny pozastaviť do konca roka 2024²¹. Vyriešili by sa tým obavy z dostupnosti a cenovej dostupnosti v prípade dodávok amoniaku a močoviny a podporila diverzifikácia dovozu. O tomto návrhu sa v súčasnosti rokuje v Rade. V roku 2019 po prešetrení dumpingu spôsobujúceho ujmu výrobnému odvetviu EÚ uložila Komisia **antidumpingové clá** na dovoz roztoku zmesi močoviny a dusičnanu amónneho (UAN) z Ruska, Trinidadu a Tobaga a zo Spojených štátov. Komisia 26. októbra 2022 rozhodla, že ich nepozastaví²².

2.8. Opatrenia na zaistenie bezpečnosti dodávok a cenovej dostupnosti plynu

V poslednom roku Komisia podnikla viacero rozhodných krokov na zaistenie bezpečnosti dodávok plynu a stabilizovanie trhov s plynom. Dňa 13. októbra 2021 Komisia vydala usmernenie pre členské štáty (**súbor nástrojov pre ceny energie**) s cieľom riešiť bezprostredný vplyv zvyšovania cien a ďalej posilniť odolnosť proti budúcim otrasom²³.

V **pláne REPowerEU** z 18. mája 2022 sa zaviedli opatrenia na dekarbonizáciu trhov s plynom a podporu obnoviteľného plynu, ako aj na úsporu energie, diverzifikáciu dodávok energie a zrýchlenie zavádzania energie z obnoviteľných zdrojov, aby sa obmedzil vplyv narušenia dodávok a zachovala kontrola nad cenami energie.

Vo svojom oznámení **Úspora plynu pre bezpečnú zimu** z júla 2022²⁴ Komisia posilnila prípravu EÚ na túto zimu. **Opatrenia na zníženie dopytu** spolu s úsilím vynaloženým v rámci nariadenia o skladovaní plynu na účely dosiahnutia, či dokonca prekročenia

²⁰ Bezcolný prístup na trh EÚ podľa dohôd o voľnom obchode využíva množstvo krajín vyvážajúcich hnojivá, ako napríklad Maroko, Egypt, Alžírsko, Tunisko a Trinidad a Tobago.

²¹ 19. júla 2022, návrh nariadenia Rady, ktorým sa mení príloha I k nariadeniu (EHS) č. 2658/87 o colnej a štatistickej nomenklatúre a o Spoločnom colnom sadzobníku [COM(2022) 359].

²² Vykonávacie rozhodnutie Komisie (EÚ) 2022/2070 z 26. októbra 2022 [C(2022) 7826].

²³ 13. októbra 2021, oznámenie Komisie Boj s rastúcimi cenami energie: súbor nástrojov pre opatrenia a podporu [COM(2021) 660 final].

²⁴ 17. júla 2022, oznámenie Komisie Úspora plynu pre bezpečnú zimu [COM(2022) 360 final].

cieľov Únie v oblasti skladovania plynu priniesli ovocie. V porovnaní s vrcholom z augusta 2022 sa ceny znížili, hoci boli stále historicky na veľmi vysokých úrovniach. Komisia poskytla členským štátom na účely prioritizácie usmernenie týkajúce sa odvetví, ktoré sa zo spoločenského hľadiska považujú za kritické alebo strategické. Potravinárske odvetvie sa považuje za kritické a odvetvie hnojív za odvetvie zásobujúce **spoločensky kritické poľnohospodárske odvetvie** v celej EÚ. Komisia **poukazuje na to, že členské štáty môžu** vo svojich vnútroštátnych núdzových plánoch v prípade prídeltov plynu uprednostniť pokračujúci a neprerušovaný prístup k zemnému plynu pre výrobcov hnojív.

Najnovšie Komisia 18. októbra 2022 navrhla nové nariadenie o núdzových situáciách, ktorým sa riešia vysoké ceny plynu v EÚ a zaisťuje bezpečnosť dodávok na túto zimu²⁵. Medzi navrhované opatrenia patrí spoločné nakupovanie plynu, mechanizmy na zastropovanie cien, nové opatrenia na transparentné využívanie infraštruktúry, zaručenie solidarity medzi členskými štátmi i pokračujúce úsilie znižovať dopyt po plyne. Tieto nové opatrenia pomôžu ešte viac **zmierniť cenový tlak, ktorému čelia európski občania i priemysel**, a zaručia bezpečnosť dodávok energie a fungovanie vnútorného trhu.

2.9. Podpora výroby zeleného amoniaku a biometánu

Pokiaľ ide o dusíkaté hnojivá, **amoniak vyrábaný z čistého, nízkouhlíkového vodíka a z inej formy bezfosílného vodíka** je sľubnou technológiou na dosiahnutie veľkého zníženia emisií skleníkových plynov z procesu výroby hnojív. Používaním čistého vodíka by sa okrem toho odstránila závislosť EÚ od zemného plynu pri výrobe hnojív. Hoci prebieha množstvo veľkých projektov, podstatné množstvá hnojív sa začnú vyrábať až od roku 2025.

Zvýšenie objemu výroby amoniaku z čistého vodíka naďalej sprevádzajú problémy, ako je nedostatočná infraštruktúra, potreba zrýchliť postupy vydávania povolení a stále nedokončený regulačný rámec. V pláne **REPowerEU** sa uvádza množstvo opatrení na riešenie týchto problémov. S rastom cien plynu sa tieto projekty stávajú v porovnaní s amoniakom vyrábaným zo zemného plynu komerčne životaschopnými, čím sa zrýchľuje jeho zavádzanie. V snahe pomôcť rozšíriť v EÚ hospodárstvo využívajúce čistý vodík bude vytvorená nová Európska vodíková banka s cieľom investovať 3 miliardy EUR v záujme naštartovania trhu s vodíkom v EÚ, a to aj prostredníctvom zosúladenia ponuky s dopytom.

25

Návrh nariadenia Rady Posilnenie solidarity prostredníctvom lepšej koordinácie nákupu plynu, cezhraničnej výmeny plynu a spoločlivých referenčných hodnôt cien [COM(2022) 549 final].

Okrem dočasného krízového rámca pre opatrenia štátnej pomoci Komisia nedávno zrevidovala a zmodernizovala **súbor nástrojov štátnej pomoci**²⁶, ktorý môžu členské štáty po splnení príslušných podmienok použiť na podporu prechodu európskeho odvetvia dusíkatých hnojív na elektrinu z obnoviteľných zdrojov alebo čistý vodík v kombinácii s miestnymi projektmi zhodnocovania obehových živín.

Komisia sa zameria na zabezpečenie stabilného a funkčného regulačného prostredia pre výrobu čistého a nízkouhlíkového vodíka, čím sa zabezpečí rýchly rozvoj trhu s hnojivami na báze čistého a nízkouhlíkového vodíka. Komisia čoskoro uverejní dva delegované akty podľa smernice (EÚ) 2018/2001, ktorými sa stanovuje regulačný rámec pre palivá z obnoviteľných zdrojov nebiologického pôvodu.

Biometán má sľubný potenciál náhrady za plyn, a to najmä v prípade pásiem, v ktorých by bol čistý vodík menej konkurencieschopný. Ako sa uvádza v pláne REPowerEU, zvýšenie udržateľnej výroby biometánu na 35 bcm do roku 2030 predstavuje nákladovo efektívny spôsob dosahovania ambiciózneho cieľa EÚ v oblasti zníženia dovozu zemného plynu z Ruska. Nielenže by sa tým zabezpečili dodávky energie z obnoviteľných zdrojov a zvýšil príjem poľnohospodárov, ale vytvoril by sa aj nový tok dodávok organických hnojív. Dňa 28. septembra 2022 sa spustilo **európske priemyselné partnerstvo pre biometán**, ktorého cieľom je dosiahnuť do roku 2030 ročnú výrobu a použitie biometánu v objeme 35 bcm.

Komisia podrobnejšie preskúma opatrenia, ktoré by mohli zabezpečiť **konkurencieschopnosť zelených hnojív na trhu** počas prechodu na úplne dekarbonizované hospodárstvo.

3. ZABEZPEČENIE DOSTUPNOSTI A CENOVEJ DOSTUPNOSTI HNOJÍV VO SVETE

3.1. Podpora EÚ nasmerovaná na multilaterálne a bilaterálne iniciatívy

Európska únia rýchlo zareagovala na systémový šok, ktorý vyvolala ruská agresia proti Ukrajine, a to prostredníctvom štvorbodovej reakcie Tímu Európa na svetovú potravinovú neistotu: 1. solidarita; 2. výroba; 3. obchod a 4. multilateralizmus. Celkovo Európska únia podľa odhadov poskytne do roku 2024 na podporu svetovej potravinovej bezpečnosti a udržateľných potravinových systémov 7,7 miliardy EUR. EÚ okrem iného podporuje opatrenia zamerané na zlepšenie zdravia pôdy, ako aj optimálnejšie a udržateľnejšie používanie hnojív.

Komisia uznáva prácu skupiny OSN pre globálnu reakciu na krízu v oblasti potravín, energetiky a financií, ako aj ďalšie medzinárodné iniciatívy, ako sú Svetová aliancia

²⁶

18. februára 2022, Usmernenia o štátnej pomoci v oblasti klímy, ochrany životného prostredia a energetiky [C(2022) 481]; 19. októbra 2022, Rámec pre štátnu pomoc na výskum, vývoj a inovácie [C(2022) 7388 final].

krajín G7 pre potravinovú bezpečnosť, Výzva k akcii a FARM. Tieto iniciatívy zahŕňajú opatrenia na riešenie nedostatku hnojív, a to najmä tým, že sa trhy ponechajú otvorené a zabráni sa vývozným obmedzeniam, dočasne sa zvýši výroba hnojív na kompenzovanie ich nedostatku, podporia sa inovácie v oblasti hnojív a metódy na dosiahnutie maximálnej efektívnosti hnojív.

Komisia pri bilaterálnych rozhovoroch so strategickými partnermi posilňuje **multilaterálny prístup**. V rámci Platformy spolupráce pre oblasť poľnohospodárstva, ktorá bola založená so Spojenými štátmi v novembri 2021, sa napríklad riešia hlavné problémy ako nedostatok spoľahlivých informácií o ponuke a dopyte na medzinárodných trhoch, potreba zlepšenia efektívnosti produkcie plodín a používania živín a zlepšenie výrobných postupov pomocou údajov a presného používania. Komisia a Kanada usporiadajú spoločné podujatie o udržateľnom používaní hnojív, ktoré bude zamerané na optimalizáciu používania a vývoj nových výrobkov.

Komisia sa pripojí k **celosvetovej výzve v oblasti hnojív**, ktorá sa začala na Fóre hlavných ekonomík v júni 2022. Iniciatíva sa zameriava na posilnenie svetovej potravinovej bezpečnosti a zníženie emisií skleníkových plynov prostredníctvom zmierňovania nedostatku dodávok hnojív, a to najmä **lepším hospodárením so živinami, zefektívnením používania hnojív, alternatívnymi poľnohospodárskymi postupmi a alternatívami k minerálnym hnojivám**, a snaží sa o určenie konkrétnych opatrení na plnenie cieľov celosvetovej výzvy v oblasti hnojív.

Okrem vplyvu ruskej invázie mali na svetové trhy s hnojivami veľký vplyv aj narušenia trhu. Hlavní výrobcovia ako Rusko a Čína uložili vývozné obmedzenia, ktoré mali vplyv na 20 % svetového obchodu s hnojivami vyjadreného v živinách²⁷. EÚ vynakladá všetko úsilie na spoluprácu so svojimi partnermi a medzinárodnými organizáciami s cieľom zabrániť takýmto obmedzeniam obchodu.

3.2. Podpora partnerských krajín: udržateľné riadenie úrodnosti pôdy a výrobné kapacity poľnohospodárov

Svetové úrovne spotreby minerálnych hnojív na hektár ornej pôdy sa do veľkej miery líšia²⁸. K najvýznamnejším činiteľom na podporu stratégií výroby a odolnosti poľnohospodárov patria **diverzifikované poľnohospodárske postupy**, prístup k vode, prispôsobené služby odbornej prípravy a vidiecke poradenské služby, zabezpečené pozemkové práva, spravodlivý prístup ku kvalitnému osivu a prístup k úverom. Tieto

²⁷ IFPRI, vyhľadávač politík obchodovania s potravinami, <https://www.ifpri.org/project/covid-19-food-trade-policy-tracker>.

²⁸ Od 20 kg/ha v regióne subsaharskej Afriky cez 77 kg v severnej Afrike, 125 kg/ha v Severnej Amerike, 155 kg/ha v Európe, 171 kg/ha v Latinskej Amerike až po 294 kg/ha vo východnej Ázii (2018, Svetová banka).

faktory sú kľúčové, a to najmä v oblastiach, v ktorých degradácia pôdy vedie k nedostatočnej reakcii na hnojivá.

Vzhľadom na to a v súlade so stratégiou Z farmy na stôl a stratégiou v oblasti biodiverzity sa Komisia zaviazala v celosvetovom meradle pripraviť pôdu pre **inovačné prístupy na podporu integrovaného riadenia úrodnosti pôdy**, pri ktorom sa budú využívať najrôznejšie riešenia na zabezpečenie úrodnosti pôdy na konkrétnych miestach, ktorými sa zaistia udržateľné výnosy. Diverzifikované agroekosystémy, vyšší obsah organickej hmoty pôdy a lepšie riadenie cyklu živín i) zvyšujú odolnosť proti zmene klímy; ii) prispievajú k zmierneniu zmeny klímy intenzívnejším ukladáním uhlíka v pôde a iii) prispievajú k zachovaniu biodiverzity.

Hoci vplyv nie je na všetkých poľnohospodároch vo všetkých krajinách rovnako rozsiahly, EÚ pomáha svojim partnerom znižovať závislosť od dovážaných hnojív a od minerálnych hnojív tým, že investuje do alternatív vrátane organických hnojív, ako aj do **udržateľného poľnohospodárstva a riadenia úrodnosti pôdy**. Po samite OSN o potravinových systémoch z roku 2021 je to hlavný prvok zavádzania ciest transformácie vnútroštátnych potravinových systémov v jednotlivých krajinách. Na tento účel bude určené množstvo intervencií financovaných z nástroja NDICI²⁹ – Globálna Európa, ako napríklad 225 miliónov EUR z nového mechanizmu pre potraviny a odolnosť pre krajiny severnej Afriky a Stredného východu, ako aj z prostriedkov vyčlenených na rozvoj v nedávno oznámenej podpore vo výške 600 miliónov EUR z rezerv ERF pre krajiny AKT a z mechanizmu pre potraviny a odolnosť. Konkrétne bude EÚ:

- uľahčovať dialóg a výmenu skúseností, podporovať výskumné a inovačné činnosti, a to najmä v krajinách s vysokou mierou používania hnojív a/alebo nízkou efektívnosťou používania živín,
- úzko spolupracovať s organizáciami poľnohospodárov v rámci konkrétnych poľnohospodárskych hodnotových reťazcov a systematicky ich prepájať s poľnohospodárskymi výskumnými organizáciami a so súkromným sektorom a pritom vychádzať okrem iného z portfólií DeSIRA a GCCA+³⁰,
- podporovať agroekologické prístupy, a to aj tie, ktoré sa týkajú konkrétnych hodnotových reťazcov a plodín, a udržateľné poľnohospodárske postupy, ktoré sú nevyhnutne potrebné na zlepšenie a udržanie úrodnosti pôdy (strukoviny a rastlinné bielkoviny, krycie plodiny, agrolesníctvo, polykultúrny chov hospodárskych zvierat atď.). Takéto opatrenia sa napríklad prijímajú v Maroku,

²⁹ Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce.

³⁰ DeSIRA: Rozvoj inteligentnej inovácie prostredníctvom výskumu v poľnohospodárstve. GCCA+: Globálna aliancia proti zmene klímy+.

Tunisku, Egypte, Jordánsku, Libanone a Sýrii v rámci regionálneho mechanizmu pre potraviny a odolnosť v hodnote 225 miliónov EUR,

- zlepšovať prístup malých poľnohospodárov k hnojivám, ako aj ich samotné efektívne používanie, a to prostredníctvom transparentných a dobre zacielených nástrojov (napr. elektronických poukážok, programov spolufinancovania, používania mikrodávok pre lepšiu efektívnosť), k efektívnym poradenským službám (výpočet bilancie živín, mobilizácia iných zdrojov živín) a lepším verejným programom subvencovania vstupov pre minerálne a organické hnojivá,
- posilňovať prebiehajúce strategické partnerstvá, najmä s CGIAR³¹, Medzinárodným fondom pre rozvoj poľnohospodárstva (IFAD) a FAO, s cieľom posilniť udržateľné riadenie úrodnosti pôdy a umožniť využívanie agroekologických prístupov.

Zároveň sa EÚ zameriava na ďalšie posilnenie **humanitárnej potravinovej pomoci**, ktorá už v roku 2022 dosahuje výšku viac ako 900 miliónov EUR. Je to približne o 55 % viac ako minulý rok a takmer o 80 % viac ako v roku 2020. Finančné prostriedky sa využijú na posilnenie potravinovej bezpečnosti a výživového stavu zraniteľného obyvateľstva prostredníctvom rôznych spôsobov v závislosti od krajiny a regionálnych súvislostí (priama vecná potravinová pomoc/hotovosť vrátane viacúčelovej hotovosti, výživa).

3.3. Transparentnosť trhu a Informačný systém pre poľnohospodárske trhy (AMIS) krajín G20

EÚ bude naďalej **podporovať transparentnosť trhov s cieľom zabezpečiť ich stabilitu** a zabrániť narušeniam trhov a prudkým nárastom cien. Komisia víta rozšírenie systému AMIS krajín G20 na trh s hnojivami a zaväzuje sa poskytovať sekretariátu systému AMIS všetky potrebné údaje a podporu. V tejto súvislosti Komisia spoločne s členskými štátmi skúma možnosti zvýšenia financovania systému AMIS.

3.4. Uľahčovanie svetového obchodu s hnojivami

EÚ bude naďalej odmietat' opatrenia, ktorými sa obmedzuje alebo zakazuje vývoz hnojív, ako sa to uvádza v oznámení Komisie z 23. marca. EÚ bude naďalej v úzkej spolupráci s ďalšími krajinami na medzinárodných fórach (najmä v rámci WTO, G7 a FAO) odmietat' obmedzenia obchodu alebo zákazy vývozu hnojív a zabezpečovať otvorené, transparentné a predvídateľné obchodné prostredie. V tomto zmysle bude EÚ podporovať opatrenia na zvýšenie transparentnosti týkajúcej sa obmedzení vývozu, a to aj hnojív, prostredníctvom ktorých bude plniť svoje záväzky v rámci vyhlásenia o potravinovej neistote prijatého v poslednom ministerskom rozhodnutí na úrovni WTO.

³¹ Poradná skupina pre medzinárodný poľnohospodársky výskum.

Nové a rozšírené logistické trasy zavedené v rámci **koridorov solidarity medzi EÚ a Ukrajinou** sa stali mimoriadne významnými koridormi pre vývoz z Ukrajiny, a to v odvetví poľnohospodárstva aj v iných odvetviach. Od augusta prispieva **Čiernomorská iniciatíva pre obilniny** sprostredkovaná OSN k obnoveniu dodávok obilia z Ukrajiny cez čiernomorské prístavy. Obe iniciatívy spoločne zabezpečili, že od mája do októbra bolo možné vyviezť viac ako 22 miliónov ton ukrajinského obilia, olejnatých semien a súvisiacich výrobkov. Významná časť týchto poľnohospodárskych výrobkov sa dostala do partnerských krajín v núdzi.

Zároveň EÚ v **podstate vylúčila agropotravinárske odvetvie a hnojivá zo svojich reštriktívnych opatrení voči Rusku**³². Keďže sankcie nie sú extrateritoriálne, nevzťahujú sa na spoločnosti ani jednotlivcov mimo EÚ, ktorí podnikajú výlučne mimo EÚ. Okrem toho umožňujú prevádzkovateľom z EÚ uskutočniť transfer draselných hnojív s pôvodom v Rusku alebo vyvázaných z Ruska do krajín mimo EÚ alebo transfer cez územie EÚ³³. Povolené je aj financovanie alebo finančná pomoc na takéto transfery, rovnako ako poistenie. Okrem toho obsahujú sankcie EÚ aj osobitné ustanovenia, ktorými sa zabezpečuje bezproblémové vykonávanie transakcií za ruské poľnohospodárske výrobky vrátane hnojív. Komisia vydala v tomto smere usmernenie na pomoc členským štátom pri účinnom a jednotnom vykonávaní sankcií EÚ, ktoré je mimoriadne dôležité pre agropotravinárske odvetvie. Ďalej Komisia naďalej úzko spolupracuje s členskými štátmi a medzinárodnými organizáciami na zabezpečení toho, aby bolo usmernenie a jeho vykonávanie príslušnými orgánmi transparentné a konzistentné, čím sa umožní odvetviu zachovať si funkčné dodávateľské reťazce plne v súlade so sankciami EÚ a prispeje k zabezpečeniu dostupnosti hnojív pre poľnohospodárov. Sankcie EÚ majú jasný cieľ: odradiť Rusko od vojenskej agresie proti Ukrajine a reagovať na ňu. Z tohto dôvodu sa sankciami EÚ zavádzajú obmedzenia v niektorých hlavných hospodárskych odvetviach, aby sa zabránilo vzniku významných príjmov na financovanie ruskej vojenskej mašinerie a zmrazili aktíva jednotlivcov a subjektov podporujúcich vojnu. V rozpore s tým, čo tvrdí ruská propaganda, však tieto ciele nie sú nezlučiteľné s potravinovou bezpečnosťou.

3.5. Riešenie cenovej dostupnosti prostredníctvom posilnenia fiškálneho priestoru

Vyššie dovozné ceny potravín a hnojív a narušenia dodávateľských reťazcov v prípade dovozcov potravín, ako aj strata príjmu v prípade niektorých vývozcov potravín ešte prehlbujú naliehavé potreby niektorých krajín mimo EÚ v **súvislosti s platobnou bilanciou**. Zraniteľné krajiny, ktorým sa zvýšili účty za dovoz, budú podporené

³² Jediné obmedzenie, ktoré je v súčasnosti zavedené voči Rusku, sa týka dovozu niektorých draselných hnojív do EÚ, pre ktoré je však stanovená vysoká kvóta na základe spotreby v minulosti. Sankcie týkajúce sa konkrétnych jednotlivcov sú takisto významné.

³³ Tým nie je dotknutá spôsobilosť členských štátov prijať potrebné opatrenia na ochranu svojich záujmov v oblasti národnej bezpečnosti.

príspevkom EÚ vo výške 100 miliónov EUR do trustového fondu MMF na znižovanie chudoby a posilňovanie rastu a jeho pákovým efektom. MMF nedávno spustil finančný nástroj na riešenie potravinového šoku. EÚ podporuje tento nástroj príspevkami do trustového fondu, keďže pomáha krajinám AKT (zväčša nízkopříjmovým krajinám) získať prístup k zvýhodneným úverom na zmiernenie dôsledkov potravinovej krízy. Ďalej EÚ prostredníctvom nového nástroja potravinovej bezpečnosti a odolnosti v objeme 225 miliónov EUR podporí okrem iného stabilizáciu platobnej bilancie v krajinách južného susedstva, pričom táto podpora by sa mala predĺžiť až do roku 2023.

3.6. Posilnenie partnerstiev s medzinárodnými finančnými inštitúciami

EÚ bude hľadať cesty, ako posilniť partnerstvá a pripraviť **inovačné a udržateľné investície do poľnohospodárstva** na základe spolupráce s medzinárodnými finančnými inštitúciami v rámci stratégie Global Gateway, ktorá je súčasťou komplexnej reakcie Tímu Európa, ako aj prostredníctvom poľnohospodárskeho investičného okna Otvorená architektúra Európskeho fondu pre udržateľný rozvoj (EFSD+). Z fondu EFSD+ sa podporujú systémy a hodnotové reťazce klimaticky inteligentného poľnohospodárstva. Portfólio EBOR už obsahuje významné investície do agropodnikateľského súkromného sektora. Európska investičná banka poskytne do Medzinárodného fondu pre rozvoj poľnohospodárstva (IFAD) 500 miliónov EUR na zvýhodnené úvery na finančné investície, ktorými sa posilní udržateľná poľnohospodárska výroba a zabezpečí odolnosť.

3.7. Strategická komunikácia a boj proti dezinformáciám

Komisia zintenzívni spoločnú komunikáciu o svojich snahách v oblasti hnojív na multilaterálnej a regionálnej úrovni, ako aj na úrovni krajín, a to aj prostredníctvom delegácií EÚ, aby bolo možné reagovať na názory a obavy v partnerských krajinách. Zároveň bude EÚ naďalej monitorovať manipuláciu Ruska s informáciami a bojovať proti nej a monitorovať zasahovanie zamerané na odvrátenie zodpovednosti za krízu potravinovej bezpečnosti od jeho vojenskej agresie proti Ukrajine, a to aj prostredníctvom verejných kanálov EÚ, ako je EUvsDisinfo, a s partnermi s rovnakým zmýšľaním, ako sú G7 a NATO.

4. ZÁVER

Hnojivá sú dôležitým predpokladom zabezpečenia nepretržitej produkcie potravín a krmív v EÚ aj na celom svete. Vysoké ceny plynu a ruská vojenská agresia proti Ukrajine spoločne so závislosťou od obmedzeného počtu dodávateľov vrátane Ruska ohrozujú dostupnosť a prijateľné ceny hnojív, čím sa oslabuje potravinová bezpečnosť, a to najmä v najzraniteľnejších krajinách sveta.

V tejto súvislosti sú potrebné krátkodobé opatrenia na podporu poľnohospodárov a výrobcov hnojív. Tie spočívajú v lepšej transparentnosti trhu, opatreniach na pomoc výrobcovi hnojív a poľnohospodárom prostredníctvom štátnej pomoci a financovania z prostriedkov EÚ, ako sú strategické plány SPP a trhové opatrenia v rámci poľnohospodárskej rezervy, diverzifikácia zdrojov dovozu hnojív a opatrenia na zabezpečenie plynu a obmedzenie ceny plynu pri súčasnej podpore udržateľných poľnohospodárskych postupov na lepšie používanie hnojív a dosiahnutie nižšej závislosti

od hnojív. Takéto opatrenia by mali byť naďalej konzistentné s dlhodobými cieľmi Európskej zelenej dohody a jej súvisiacimi stratégiami.

EÚ bude naďalej spolupracovať s členskými štátmi, európskymi rozvojovými bankami, medzinárodnými organizáciami, partnerskými krajinami a ďalšími kľúčovými aktérmi na zmiernení vplyvu nedostatočnej cenovej dostupnosti hnojív na svetovú potravinovú bezpečnosť a na zefektívnení ich používania. EÚ sa pripojila k novým medzinárodnými iniciatívam, akými sú celosvetové výzvy v oblasti hnojív, zintenzívňuje svoje partnerstvo s medzinárodnými finančnými inštitúciami a bude naďalej podporovať opatrenia na zabezpečenie transparentnosti svetových trhov a zabránenie obmedzeniam vývozu.

Zo strednodobého a z dlhodobého hľadiska spočíva významná časť riešenia výziev v oblasti dodávok hnojív, ako aj životného prostredia a klímy, v podpore prechodu na udržateľné používanie hnojív a zavádzania udržateľných alternatív k minerálnym hnojivám. Kľúčovými sprievodnými opatreniami bude podpora recyklovania živín z tokov odpadu a rozširovanie výroby zeleného amoniaku. Bude to prínosné pre poľnohospodárov, životné prostredie aj klímu a zároveň sa tým zníži závislosť EÚ od hnojív na báze fosílnych palív. Malo by to byť sprevádzané pokračovaním opatrení ako lepšia transparentnosť trhov, diverzifikácia zdrojov dovozu, predchádzanie trhovým obmedzeniam a opatreniami zameranými na cenovo dostupné a bezpečné dodávky energií.

Tento prístup prináša príležitosti aj pre partnerské krajiny EÚ. EÚ ich bude podporovať pri propagácii alternatív voči minerálnym hnojivám na základe udržateľného riadenia úrodnosti pôdy.

Súčasná kríza je príležitosťou na zrýchlenie transformácie na udržateľné poľnohospodárstvo a udržateľný potravinový systém od neprimeranej závislosti od syntetických hnojív a zároveň na zabezpečenie primeraných a cenovo dostupných dodávok hnojív pre poľnohospodárov v EÚ aj vo svete.